

Senahid Hadžić

ADMINISTRATIVNO – TERITORIJALNI OKVIR GRAČANIČKOG SREZA 1945. GODINE

Bosna i Hercegovina je, a samim tim i prostor današnje općine Gračanica, tokom 20. stoljeća više puta je mijenjala svoj administrativno – teritorijalni okvir. Od okruga, kotara i kotarskih ispostava iz vremena austougarske, zatim oblasti, srezova i općina za vrijeme Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca, potom banovina, srezova i općina u Kraljevini Jugoslaviji, pa župa, kotara i općina u NDH, do današnjih entiteta, kantona i općina. Ipak, najčešće i najznačajnije administrativno-teritorijalne promjene desile su se u periodu poslije 1945. godine. O tome, između ostalog, govori podatak da su u periodu od 1945. do 1952. godine u Službenom listu Bosne i Hercegovine objavljena čak 42 zakona, odluke, uputstva, ukaza i ispravke, koje se odnose na administrativno-teritorijalnu podjelu Bosne i Hercegovine.

Pitanjem definisanja granica i određivanja samoga termina administrativnih jedinica u Bosni i Hercegovini bavila se posebna Komisija, formirana od strane ZAVNOBiH-a, još u toku trajanja Drugoga svjetskog rata. Spomenimo samo odluku ZAVNOBiH-a u Sanskom Mostu o ustrojstvu i radu narodnooslobodilačkih odbora i narodnooslobodilačkih skupština u Federalnoj Bosni i Hercegovini. O svome radu Komisija je izvještavala Predsjedništvo ZAVNOBiH-a. Iz jednog takvog izvještaja Predsjedništvu ZAVNOBiH-a može se zaključiti da se spomenuta Komisija rukovodila administrativnom podjelom iz vremena austrougarske uprave i po-

pisom stanovništva iz 1931. godine. U svom prijedlogu o podjeli Bosne i Hercegovine na 7 okruga, kao jedan od razloga za formiranje Dobojskog okruga, Komisija je navela veliki broj stanovnika u susjednim okruzima Banja Luka i Tuzla, te saobraćajnu i ekonomsku povezanost srezova oko donjeg toka rijeke Bosne. Po tom dokumentu, u sastav Dobojskog okruga ulazi i srez Gračanica sa površinom od 619 kvadratnih kilometara i 55.759 stanovnika. Broj stanovnika u odnosu na konfesionalnu pripadnost je izgledao ovako:

- Muslimani 32.265,
- Pravoslavni 21.276,
- Katolici 2.186,
- Ostali 32¹.

Uvažavajući prijedlog Komisije, konačnu odluku o administrativno-teritorijalnom ustrojstvu Bosne i Hercegovine, nakon Drugoga svjetskog rata, donijelo je Predsjedništvo Narodne skupštine Bosne i Hercegovine u Sarajevu 16. augusta, 1945. godine. Riječ je o Zakonu o teritorijalnoj podjeli Federalne Bosne i Hercegovine na okruge, srezove i područja mjesnih narodnih odbora, po kojem je Bosna i Hercegovina podijeljena na 7 okruga, 77 srezova i 1280 područja mjesnih narodnih odbora². Grad Sarajevo izdvojen je u posebno područje narodne vlasti i podijeljen na rejon. Osim toga, u samostalna područja narodne vlasti izdvojeni su i gradovi: Banja Luka, Bihać, Mostar, Travnik, Tuzla, Bijeljina, Brčko i Zenica. Po tom Zakonu u Bosni i Hercegovini uspostavljeni su slijedeći okruzi: sarajevski (Sarajevo), hercegovački (Mostar), travnički (Travnik), banjalučki (Banja Luka), bihaćki (Bihać), dobojski (Doboj), tuzlanski (Tuzla). Dobojski okrug se dijelio na 11 srezova i to: dobojski (Doboj), bosanskobrodski (Bosanski Brod), derventski (Derventa), modrički (Modriča), maglajski (Maglaj), teslički (Teslić), tešanjski (Tešanj), gračanički (Gračanica), odžački (Odžak), žepački (Žepče), zavidovički (Zavidovići).

Granica gračaničkog sreza počinjala je od tromede k. o. Ševarlije, sreza Maglaj, Li-

Autor karte: prof. Rusmir Djedović

pac sresa Doboj i Tekućica sresa Gračanica. Granica prema srezu Modriča počinjala je od tromede srezova Doboj, Modriča i Gračanica i dalje povučena granicom k. o. Simići i Tolisa do tromede srezova Modriča, Gradačac i Gračanica.

Granica prema srezu Maglaj počinjala je od tromede k. o. Vasiljevci, sresa Lukavac, Gornja Bukovica sresa Maglaj i Kakmuž sresa Gračanica i povučena granicama k. o. Gornja Bukovica, Rakovac, Paklenica Gornja,

Striježevica i Ševarlije i završavala se na tromedi srezova Maglaj, Doboj, Gračanica.

Granica prema srezu Doboj povučena je tromedom k. o. Paležnica, Lukavica, Klokočnica i Tekućica koje su pripadale srezu Gračanica, a završavala se na tromedi srezova Gračanica, Maglaj i Doboj, koju određuje tromeda k. o. Tekućica sresa Gračanica, Ševarlije sresa Maglaj i Lipac sresa Doboj.

Granica prema Gradačcu počinjala je od tromede srezova Lukavac, Gradačac, Grača-

nica i nastavljala granicama k. o. Rapatnica, Babunovići, Sladna, Doborovci, Džakule, Soko, Skipovac, Paležnica sve do tromede srezova Gračanica, Modriča, Gradačac.

Granica prema Lukavcu povučena je granicama k. o. Kakmuž, Petrovo Selo, Brđani, Porječina, Lužani, Orahovica Donja, Orahovica Gornja, Moranjci Gornji, Falešići, Brnjičani, Rapatnica i završavala se na tromedi srezova Gračanica, Gradačac, Lukavac, koju određuje tromeda k. o. Rapatnica sreza Gračanica, Srebrenik sreza Gradačac i Uloža sreza Lukavac³.

Teritorija Gračaničkog sreza podijeljena je na 16 mjesnih narodnih odbora i to: Boljanić (Boljanić, Tekućica), Brijesnica Velika (Brijesnica Velika i Mala, Klokotnica), Doborovci (Doborovci, Džakule), Gračanica, Lukavica, Malešići (Malešići, Babići), Gornji Moranjci (Gornji Moranjci, Falešić, Brnjičani), Orahovica Donja (Orahovica Donja, Lohinja Donja), Orahovica Gornja (Orahovica Gornja, Lohinja Gornja, Čekanići), Petrovo Selo (Petrovo Selo, Porječina), Rapatnica (Rapatnica, Babunovići), Skipovac (Skipovac, Paležnica), Sladna (Sladna, Vranovići), Sočkovac (Sočkovac, Karanovac, Kakmuž), Soko (Soko, Piskavica, Škahovica) i Stjepan Polje.

Naprijed navedeno administrativno – teritorijalno ustrojstvo Gračanice zadržalo se do 1947. godine, kada je Prezidijum Narodne skupštine Bosne i Hercegovine donio Zakon

o podjeli Bosne i Hercegovine na 4 okruga: banjalučki, mostarski, sarajevski i tuzlanski. Tom su podjelom ukinuti bihački, dobojski i travnički okrug, a teritorija Gračaničkog sreza ušla u sastav Tuzlanskog okruga⁴.

Napomene:

¹ Hamdija Čemerlić (izbor dokumenata), Subhija Pribulja (obrađena dokumenata), Zemaljsko antifašističko vijeće narodnog oslobođenja Bosne i Hercegovine, Dokument broj 9, Izvještaj Komisije za teritorijalnu podjelu Bosne i Hercegovine od 6. januara 1945. godine pretrađen prema primjedbama Predsjedništva ZAVNOBiH – a, Dokumenti 1945, Knjiga II, Sarajevo 1968, 27 – 37.

² Sl. list Federalne Bosne i Hercegovine, Broj 11, godina I, 18. augusta 1945, 4. Podaci o broju mjesnih narodnih odbora se razlikuju u Zakonu o teritorijalnoj podjeli Federalne Bosne i Hercegovine od podataka iznesenih u nekoj drugoj literaturi. Tako je u pomenutom Zakonu na četvrtoj stranici navedeno 1280 mjesnih područja, dok u *Istoriji Saveza komunista Bosne i Hercegovine*, Knjiga 2, Sarajevo 1991, na stranici 25 stoji 1293 mjesna narodna odbora.

³ Zbirka zakona i uredbi. Zakon o teritorijalnoj podjeli Federalne Bosne i Hercegovine na okruge, srezove i područja mjesnih narodnih odbora. Uredba o određivanju područja narodnih odbora i *ustanovljenju sjedišta mjesnih narodnih odbora*, Sarajevo 1945.

⁴ Sl. list NR Bosne i Hercegovine, Broj 2, godina III, 9. januara 1947, 21 – 22.

